

JURIDISCHE HANDVATTEN VOOR JEUGDHULPVERLENERS OVER ALCOHOL EN ANDERE DRUGS

Inhoudstafel

FAQ 1 - Mag een voorziening de kamer en de spullen van een jongere controleren op drugs en alcohol?	4
FAQ 2 - Wat moet een voorziening doen met gevonden drugs?	8
FAQ 3 - Wat als een begeleider vaststelt dat een jongere drugs of andere schadelijke substanties bezit, gebruikt of dealt?	10
FAQ 4 - Wat kan een voorziening doen als het middelengebruik van ouders risico's inhoudt voor een kind?	15
FAQ 5 - Wanneer is een begeleider of een voorziening aansprakelijk?	18
FAQ 6 - Mag een voorziening een jongere verplichten om een urinetest af te leggen om druggebruik na te gaan?	22
FAQ 7 - Mag een voorziening medische zorgen verlenen aan jongeren zoals het toedienen van medicatie?	26

Inleiding

Deze brochure is een wegwijzer voor jeugdhulpverleners die werken in diensten en sectoren van de integrale jeugdhulp. De brochure geeft een zicht op de regelgeving die in de jeugdhulp van toepassing is wanneer kinderen en jongeren in aanraking komen met alcohol of andere drugs.

Deze publicatie is het resultaat van een samenwerking tussen [SAM steunpunt Mens en Samenleving](#) en [VAD, het Vlaams expertisecentrum Alcohol en andere Drugs](#). De tekst is van de hand van Min Berghmans en Elodie Decorte, juridische medewerkers bij SAM.

Toegankelijke en betrouwbare juridische informatie over de rechten van kinderen en jongeren vind je ook op [jeugdrecht.be](#), een initiatief van SAM. Je vindt er ook een helpdesk voor vragen van praktijkwerkers.

Omgaan met alcohol- en druggebruik door minderjarigen in de jeugdhulp vergt uiteraard meer dan een juridische benadering. Een integraal alcohol- en drugbeleid op maat van de voorziening is een effectieve manier om problemen met middelengebruik te voorkomen en aan te pakken. Het biedt medewerkers een helder kader om consequent te handelen in specifieke situaties en verhoogt zo de effectiviteit van preventie en de aanpak van problemen.

Meer informatie over hoe je een alcohol- en drugbeleid uitwerkt en een overzicht van het aanbod van VAD voor de jeugdhulp vind je op [vad.be](#).

Ben je op zoek naar ondersteuning bij het uitwerken of actualiseren van een alcohol- en drugbeleid, dan kan je een beroep doen op [de regionale preventiewerkers tabak, alcohol en andere drugs, verbonden aan de CGG](#). Bij hen kan je terecht voor consult en advies, vorming en coaching.

FAQ 1 - Mag een voorziening de kamer en de spullen van een jongere controleren op drugs en alcohol?

Uitgangspunt: fouilleringen en kamerdoorzoeken zijn verboden

Vaststellen van misdrijven is een specifieke bevoegdheid die door de wetgever aan de politie is toevertrouwd. De politie mag daarvoor een aantal methodes hanteren die een inbreuk zijn op de privacy, zoals fouilleren of een huiszoeking. Een begeleider in een voorziening heeft niet dezelfde bevoegdheid. De relatie tussen de begeleiding en de jongere is er niet een van opsporing van misdrijven, maar is een opvoedingsrelatie.

Het uitgangspunt is daarom dat kamerdoorzoeken en fouilleringen (controles van kledij, bagage of lichaam) verboden zijn.¹ Ze vormen een inbreuk op het privéleven en de fysieke integriteit van de jongere.² Het is ook niet geoorloofd om zomaar iemands woning te doorzoeken, en de kamer waar een jongere verblijft, geldt als woning.³

Toch zijn er situaties denkbaar waarin de begeleiding de kamer van een jongere zou willen doorzoeken of een fouillering zou willen uitvoeren, bijvoorbeeld voor de veiligheid of de gezondheid van de jongere zelf, voor de veiligheid of gezondheid van anderen, of bij vermoeden van een misdrijf. Er bestaan daarom een aantal toegelaten afwijkingen op het verbod. Deze lopen gelijk voor fouilleringen en kamerdoorzoeken.

Afwijking voor voorzieningen met mandaat tot geslotenheid

Voor voorzieningen met mandaat tot geslotenheid bestaat er in het Decreet Rechtspositie Minderjarige (DRM) een specifieke afwijking op het algemene verbod. Deze voorzieningen hebben in hun opdracht expliciet het mandaat gekregen om een vorm van geslotenheid te bieden. Momenteel zijn dat de voorzieningen veilig verblijf, de GES+ voorzieningen en de gemeenschapsinstellingen (GI). Het Vlaams Detentiecentrum heeft sowieso eigen regels met betrekking tot fouilleren en kamercontroles.⁴

In een GI, een voorziening veilig verblijf of een GES+ voorziening is het toegestaan een kamer te doorzoeken of een fouillering uit te voeren als wordt voldaan aan twee voorwaarden:

- Er zijn individuele vermoedens dat de jongere bepaalde voorwerpen of substanties bezit die de veiligheid van zichzelf, of die van anderen, in het gedrang brengen.
- Er is een gesprek gevoerd met de jongere, maar praten heeft niet geholpen (of is niet gelukt).

Er is dus altijd een goede reden en een individuele risico-inschatting nodig.

Het is ook niet omdat het kan of mag in een bepaalde situatie, dat het ook moet. Het is nooit de bedoeling om meteen naar een kamerdoorzoeking of fouillering te grijpen, integendeel. Begeleiders moeten zich altijd de vraag stellen of er een redelijke verhouding is tussen het doel en het middel.

¹ Art. 15/3 Decreet Rechtspositie Minderjarige.

² Art. 8 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en art. 22 en 22bis Belgische Grondwet.

³ Art. 15 Belgische Grondwet bepaalt de onschendbaarheid van de woning. Om iemands woning te doorzoeken, heb je de toestemming nodig van een rechter, de persoon zelf die de woning betreft, of er moet een specifieke wettelijke bepaling zijn.

⁴ Basiswet betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden 12 januari 2005 en Decreet betreffende de organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden van 8 maart 2013.

Staat de interventie in verhouding tot het te bereiken doel? Draagt ze bij tot een ontwikkelingsgericht leefklimaat?⁵ Verhoogt het de veiligheid, zoals minder drugs in huis of versterkt het net een gevoel van onveiligheid, zoals het gevoel dat zelfs de eigen kamer niet meer privé is? Is doorzoeken of fouilleren wel de minst ingrijpende maatregel? Inzetten op dialoog is nog altijd de eerste stap.

Andere afwijkingen

Naast de specifieke afwijking voor voorzieningen met mandaat tot geslotenheid bestaan er ook nog andere situaties waarin een afwijking mogelijk is. Deze afwijkingen zijn algemeen, en staan los van het DRM en van het mandaat tot geslotenheid. Het gaat over situaties van acute nood, over pedagogisch toezicht en situaties waarin er een uitdrukkelijke toestemming is van de jongere.

1. Noodtoestand

De noodtoestand laat als ongeschreven algemeen beginsel toe om proportioneel te handelen bij zeer ernstig en acuut (levens-)gevaar voor zichzelf of voor anderen, ook al gaat men daarmee tegen een wettelijke bepaling in. Het gaat om een situatie waarin het overtreden van een wet de enige manier is om een andere, meer belangrijke waarde te beschermen.

Het privéleven en de fysieke integriteit van de jongere kan enkel worden aangetast om de onmiddellijke veiligheid te garanderen. Het gaat om ernstig en acuut gevaar voor de jongere of voor anderen in de voorziening, alleen maar aan te pakken door de privacy van een jongere te schenden. Denk aan het betreden van de kamer bij sterke vermoedens dat een jongere zelfmoord gaat plegen.

De noodtoestand kan altijd en voor iedereen van toepassing zijn, ook voor de begeleiding. Er zijn wel enkele cumulatieve voorwaarden:

- De nood om te doorzoeken moet een hogere of minstens evenwaardige waarde beschermen als de integriteit en de privacy van de jongere.
- Het gevaar dat men wil afwenden moet ernstig, dreigend en nabij zijn.
- De actie moet proportioneel zijn, en dus in verhouding staan tot hetgeen men ermee wil bereiken.

2. Toezichtfunctie

De relatie tussen de begeleiding en de jongere is een opvoedingsrelatie, met daarbij horende verantwoordelijkheden van toezicht en begeleiding. In het kader van die toezichtfunctie kan het soms nodig zijn om de kamer te betreden, bijvoorbeeld om te kijken of de lichten zijn uitgedaan of om een vluchtige blik te werpen in functie van hygiëne.

De kamer binnengaan om te poetsen of om het licht te doven, is niet hetzelfde als gericht spullen controleren of doorzoeken op zoek naar verboden voorwerpen of middelen. Niettemin is het belangrijk om hierover duidelijke afspraken te maken (bijvoorbeeld niet binnenkomen zonder kloppen, tijdstip van poetsbeurten communiceren,...) en de jongere hierover goed te informeren. Als het DRM het doorzoeken van de kamer verbiedt, gaat het over gericht zoeken naar verboden spullen. Een gewone pedagogische check is niet verboden.

⁵ Op grond van art. 19/1 DRM hebben jongeren recht op een ontwikkelingsgericht leefklimaat.

3. Toestemming

Buiten de situaties van noodtoestand of geïndividualiseerde vermoedens van gevaar bij voorzieningen met mandaat tot geslotenheid, is het niet geoorloofd om tegen de wil van de jongere zijn kamer te doorzoeken. Omgekeerd betekent dit niet dat alles zomaar kan, zolang er toestemming van de jongere is.

Zo is het niet de bedoeling om in het huishoudelijk reglement op voorhand afspraken te maken over gerichte doorzoeken of fouilleringen. De keuzevrijheid van de jongere is op dat moment vaak beperkt, waardoor er druk kan zijn om akkoord te gaan. De gemaakte afspraken zijn geen geldige grond om een doorzoeking of fouillering af te dwingen. Dit zou de bescherming van het DRM uithollen. Toestemming moet altijd op het moment zelf gegeven worden, specifiek voor die concrete situatie. De bekwame jongere moet zelf toestemmen, bij een onbekwame jongere is de toestemming van de ouders nodig.⁶

Een voorziening kan wel een plan van aanpak opmaken voor een specifieke jongere met een bepaalde problematiek (bijvoorbeeld jongere die experimenteert met cannabis), met toestemming en medewerking van de jongere zelf. Dit plan van aanpak kan afspraken bevatten over mogelijke controles. Maar ook hier geldt: als de jongere daar op een bepaald moment niet meer mee akkoord gaat, dan is het plan van aanpak geen geldige grond om een controle af te dwingen.

Ook de jeugdrechter moet zich verhouden tot de grondrechten en de rechten uit het DRM en kan niet individueel controles opleggen of een opgemaakt plan van aanpak afdwingen, althans niet in de context van jeugdhulpverlening. Bij jeugddelinquentiezaken kan de jeugdrechter of onderzoeksrechter in bepaalde omstandigheden wel voorwaarden opleggen, zoals meewerken aan controles.

Huishoudelijk reglement

Omdat alle voorzieningen (dus niet alleen deze met mandaat tot geslotenheid) geconfronteerd kunnen worden met een noodzaak tot kamerdoorzoeking of fouilleren in een acute situatie (noodtoestand), moeten ze een procedure klaar hebben.

Het huishoudelijk reglement (HR) of de collectieve regels zijn daarvoor een belangrijk document. Er staat informatie in over:

- wie bevoegd is binnen de voorziening om fouilleringen en kamerdoorzoeken uit te voeren
- de manier waarop fouilleringen en kamerdoorzoeken plaatsvinden
- welke spullen of substanties verboden zijn (bijvoorbeeld illegale drugs of druggerelateerde voorwerpen, alcohol, scherpe voorwerpen)
- welke individuele situaties een fouillering of doorzoeking kunnen noodzaken

Het beleid wordt best toegelicht bij het onthaal van de jongere. Zo weten jongeren waar ze zich aan kunnen verwachten, bijvoorbeeld drugcontroles of fouilleringen in bepaalde omstandigheden. De verantwoordelijkheid voor de orde en veiligheid ligt bij de voorziening, dus die mag dan ook maatregelen nemen om die orde en veiligheid te garanderen.

Naast de verantwoordelijkheid voor de orde en veiligheid, heeft de voorziening uiteraard ook een pedagogische functie, op grond waarvan het ook nodig kan zijn om de kamer te betreden. Het gaat hier dan niet om een gerichte kamercontrole op zoek naar verboden voorwerpen of middelen, maar wel om een controle in functie van de hygiëne of andere dagelijkse bezigheden. Ook hier worden best duidelijke afspraken over gemaakt in het huishoudelijk reglement.

⁶ Voor meer info over de invulling van bekwaamheid: [e-learning bekwaamheid](#) en [themapagina rechtspositie jeugdhulp](#).

Voorwaarden voor controle

Bij de uitvoering van een controle zijn er ook een aantal voorwaarden die altijd gerespecteerd moeten worden.

In het algemeen:

- Elke controle gebeurt op een manier die de menselijke waardigheid en individuele privacy respecteert.
- Elke controle is proportioneel en noodzakelijk.

Meer concreet:

- De jongere vooraf informeren.
- Na de controle enkele zaken noteren in het persoonlijk dossier van de jongere:
 - o identiteit van wie de fouillering of doorzoeking uitvoerde
 - o reden voor de fouillering of doorzoeking
 - o resultaat van de fouillering of doorzoeking
 - o eventuele toestemming van de jongere
- Er is bij voorkeur een tweede persoon aanwezig.
- De jongere is bij voorkeur zelf ook aanwezig, tenzij het gaat om een weggelopen jongere, de jongere dit niet wil of de aanwezigheid van de jongere kan leiden tot een verdere escalatie.
- Bij fouille mogen enkel kledij en spullen doorzocht worden. Een manuele aftasting of naaktfouille is strikt verboden. Het gebruik van een handscanner of manuele metaaldetector is wel een optie.

Extra informatie

- [Decreet betreffende de Rechtspositie van Minderjarigen](#)
- [De rechten van kinderen en jongeren in de jeugdhulp en binnen de jeugddelinquentie. Van beleid naar praktijk: het DRM toegelicht](#)
- [Informatiebrochure tZitemzo](#)
- [Drugs op de kamer? Niet toegelaten!](#)
- [Kamer doorzoeken](#)
- [Mag een voorziening de kamer van een minderjarige cliënt controleren op drugs en alcohol?](#)
- [E-learning Kamer doorzoeken en fouilleren](#)

FAQ 2 - Wat moet een voorziening doen met gevonden drugs?

Huishoudelijk reglement

In het huishoudelijk reglement staat omschreven welke substanties of spullen niet toegelaten zijn, omdat ze strafbaar zijn of omdat ze de veiligheid in het gedrang kunnen brengen.¹ Als er dergelijke substanties of spullen gevonden worden, dan moet de begeleiding deze afnemen en vervolgens zelf bijhouden, vernietigen of afgeven aan de juiste instanties.

Wanneer bijhouden?

Als de begeleiding iets vindt dat de veiligheid van de jongere of de leefgroep in gevaar kan brengen, bijvoorbeeld drugs, druggerelateerde spullen of alcohol, dan neemt hij dit zo snel mogelijk af en houdt hij dit bij. De begeleiding noteert goed wat hij in bewaring neemt, bijvoorbeeld door er een foto van te nemen. Dit kan discussies vermijden bij een latere teruggave.

Wanneer het bezit ervan strafbaar is, kan de begeleiding dit niet zomaar bijhouden, want dan begaat hij zelf ook een misdrijf.

Wanneer vernietigen?

De begeleiding kan de gevonden spullen of substanties ook vernietigen. Dat lijkt op het eerste gezicht het meest eenvoudige. Zo maakt een begeleider zich niet schuldig aan het bezit van illegale voorwerpen of substanties. Maakt een begeleider zich dan niet schuldig aan het 'vernietigen van bewijsmateriaal', of 'medeplichtigheid'? Neen, want daarvoor is een 'strafrechtelijk opzet' vereist, of weten dat je het de dader makkelijker maakt om het misdrijf te plegen. Het doel hier is anders, namelijk het stoppen van het druggebruik.

Toch is vernietigen niet altijd aan te raden. Op grond van het DRM moet de jongere hier mee akkoord gaan én mag de vernietiging niet strafbaar zijn volgens de wet. Er zijn vaak geen milieuvriendelijke methodes om illegale substanties of voorwerpen, zoals drugs, te vernietigen. Bovendien weet een begeleider meestal niet exact wat hij aantreft, en wat hij bijgevolg wegsnijdt. Door gevonden drugs te vernietigen, krijgen de bevoegde instanties ook geen zicht op de grootte van de problematiek en wat er circuleert in de maatschappij.

Wanneer afgeven?

Soms kan het dan ook nodig zijn om de gevonden spullen of substanties af te geven aan de juiste instanties om strafbare feiten te voorkomen. Drugsbezit is bijvoorbeeld strafbaar, ook een begeleider mag dus geen drugs bezitten. De begeleiding kan de gevonden drugs

¹ Op grond van art. 12/8 Decreet Rechtspositie Minderjarige heeft een jongere recht op persoonlijke bezittingen, met uitzondering van voorwerpen die illegaal zijn en/of het samenwonen en de veiligheid in het gedrang kunnen brengen.

bijgevolg niet zelf bijhouden (in tegenstelling tot druggerelateerde spullen zoals een grinder) en kan de politie opbellen om hen te vragen om de drugs in ontvangst te nemen.² Het binnenbrengen of laten ophalen van drugs is geen misdrijf op zich, aangezien het intentioneel strafbaar bezit van drugs ontbreekt. De drugs laten ophalen, verdient evenwel de voorkeur. Een begeleider die zelf drugs binnenbrengt, loopt immers tijdelijk rond met drugs. Dit kan een veiligheids- en bewijsrisico meebrengen.

Let op, want het beroepsgeheim blijft wel gelden, ook bij het overhandigen van bezwarend materiaal van de jongere aan de bevoegde overheden, zoals drugs afgeven aan de politie. De vertrouwelijke relatie met de jongere is nog steeds het uitgangspunt. De begeleiding mag de identiteit van de jongere die in het bezit was van deze voorwerpen of stoffen dus niet zomaar bekendmaken. Tenzij er een situatie is waarin het geoorloofd is om het beroepsgeheim te doorbreken, bijvoorbeeld om de aantasting van de fysieke integriteit te doen stoppen bij acuut gevaar.

Als er een verklaring moet worden afgelegd bij de bevoegde overheden waar de drugs worden binnengebracht, dan bevat deze verklaring best alleen de omstandigheden waarin de drugs zijn gevonden en de naam van de voorziening. Vermijd dus vermelding van de naam van de individuele begeleider of de jongere. De bevoegde overheden moeten er vervolgens op vertrouwen dat de begeleiding dit intern registreert en verder aan de slag gaat met de jongere. Ze moeten er ook op vertrouwen dat de begeleiding de politie of het parket opnieuw zal inschakelen wanneer de grenzen van het pedagogisch handelen zijn bereikt.³ Respect voor elkaars taken en wederzijds vertrouwen is hier dus erg belangrijk. Als deze randvoorwaarden er niet zijn, kan dit leiden tot ongemakkelijke situaties.

Extra informatie

- [Decreet betreffende de Rechtspositie van Minderjarigen](#)
- [De rechten van kinderen en jongeren in de jeugdhulp en binnen de jeugddelinquentie. Van beleid naar praktijk: het DRM toegelicht](#)
- [Informatiebrochure tZitemzo](#)
- [Drugs op de kamer? Niet toegelaten!](#)
- [Kamer doorzoeken](#)
- [E-learning Kamer doorzoeken en fouilleren](#)
- [Ernstig verontrust in een kind: wat doe je met je beroepsgeheim?](#)
- [Het gedeeld beroepsgeheim in de integrale jeugdhulp](#)

² Dit wordt geregeld in een [omzendbrief](#) van de Procureurs-Generaal (COL 15/2015, herzien in 2018).

³ Bijvoorbeeld bij noodtoestand of op basis van 458bis Strafwetboek (zie hiervoor FAQ 3 over beroepsgeheim).

FAQ 3 - Wat als een begeleider vaststelt dat een jongere drugs of andere schadelijke substanties bezit, gebruikt of deelt?

Pedagogische reactie

Als jeugdhulpverlener mag je bezit, gebruik of deelen van drugs door minderjarigen niet toelaten. Opvoeden houdt ook **normbevestiging** in: op maatschappelijk strafbare feiten moet gereageerd worden. De jeugdhulpverlening moet het drugbezit, -gebruik en -deelen afkeuren en indien mogelijk doen stoppen.

De **jeugdhulpverlener** is geen politieagent en staat niet in voor het opsporen en vervolgen van misdrijven. De primaire reactie is dan ook een pedagogische reactie, rekening houdend met de grenzen van de **wettelijk bepaalde zwijgplicht** tegenover ouders, politie, parket en zelfs de rechterlijke macht.¹ Daarop zijn wel een aantal uitzonderingen mogelijk, situaties waarin jeugdhulpverleners toch informatie kunnen doorgeven. Voor een overzicht zie de Poster Beroepsgeheim van [SAM steunpunt Mens en Samenleving](#).²

De **eerste piste** is om in gesprek te gaan met de jongere en in de begeleiding te werken aan gedragsverandering of een extern (vrijwillig) drughulpverleningstraject op te starten. Daarnaast kan een verhoogd toezicht of een striktere opvolging georganiseerd worden.

De drugs of andere middelen kunnen door de jeugdhulpvoorziening in beslag genomen worden en **anoniem overhandigd** worden aan de politie als het over illegale zaken gaat. Dit is zo opgenomen in artikel 15/3 van het Decreet Rechtspositie Minderjarige (DRM), (zie ook FAQ 1 over kamer doorzoeken en fouilleren en FAQ 2 over wat doen met gevonden drugs).³

Er is een **omzendbrief vanuit de parketten-generaal** opgesteld over het anoniem ontvangen van drugs door de politie.⁴ Deze vermeldt letterlijk:

“Wanneer verdovende middelen ontdekt worden in een context die onder het beroepsgeheim valt (bijvoorbeeld bij een patiënt in een ziekenhuis), kan degene die door het beroepsgeheim gebonden is deze substanties aan een politiedienst bezorgen door enkel zijn eigen identiteit te vermelden en door aan te geven dat hij weigert de identiteit van betrokkene vrij te geven omwille van zijn beroepsgeheim. Dit zal zo in een gewoon proces-verbaal opgetekend worden, waarna de substanties in beslag genomen worden.

Bij ontvangst van het proces-verbaal beoordeelt de procureur des Konings het bestaan van het beroepsgeheim en neemt, naargelang deze beoordeling, alle door hem nuttig geachte maatregelen.”

¹ Artikel 7 Decreet Integrale Jeugdhulp.

² Wie meer wil weten over de basics van beroepsgeheim: zie Wegwijzers beroepsgeheim op <https://www.law.kuleuven.be/isr/beroepsgeheim>.

³ Voor meer info zie ook: [e-learning over kamer doorzoeken en fouilleren](#), [fouilleren op verboden voorwerpen](#), [drugs op de kamer? Niet toegelaten](#), [kamer doorzoeken](#).

⁴ COL 15/2015, herzien in 2018: <https://www.om-mp.be/nl/article/persbericht-herziening-col-152015>.

Op basis van deze omzendbrief bestaan er goede praktijken waarbij er door de voorziening zelf wordt bijgehouden bij welke jongere de substanties werden aangetroffen, maar de identiteit niet wordt opgenomen in het PV.

De hulpverlening kan volgens de eigen regels schakelen naar **aanklampende hulp** ten opzichte van de jongere die drugs gebruikt. Dit kan door bij verontrusting een gemandateerde voorziening (ondersteuningscentrum jeugdzorg (OCJ)) in te schakelen. Bij jongeren die al door het OCJ of de jeugdrechtbank worden opgevolgd, kan dit door in een **evolutieverslag** aan de verwijzer te vragen om een meer aangepaste maatregel.

Ouders van de minderjarige betrekken

Het **ouderlijk gezag** laat toe dat de jeugdhulpverlener het beroepsgeheim doorbreekt, om ouders te informeren over opvoedingsaspecten waarbij zij een belangrijke rol kunnen spelen. Het ouderlijk gezag omvat een geheel van bevoegdheden die ouders kunnen laten gelden ten aanzien van hun minderjarige kinderen, waaronder het recht op informatie.⁵ Voor adolescenten is het leren omgaan met (het verbod op) verdovende middelen een aspect waar ouders (nog) een rol in spelen. Het ouderlijk gezag is immers doelgebonden, in functie van de groei naar zelfstandigheid van de minderjarige. Het ouderlijk gezag dooft uit naargelang de minderjarige zelf meer in staat is om doordachte beslissingen te nemen.⁶ Het feit dat ze burgerlijk aansprakelijk zijn voor hun minderjarige kinderen, is ook een mogelijke reden om hen niet in het ongewisse te laten.⁷

Als ouders een **constructieve rol** kunnen opnemen in de begeleiding van hun minderjarig kind, kan de hulpverlener hen dus inschakelen. Daarbij moet de begeleiding wel afwegen of de jongere zich mogelijk terecht **verzet** tegen het delen van bepaalde informatie met diens ouders, en dat hun tussenkomst meer kwaad dan goed zou doen. Een jongere kan zich verzetten op basis van artikel 23 van het DRM.

En wat met andere zorgfiguren?

Een jongere in begeleiding is geen geïsoleerd persoon. Hij of zij maakt deel uit van een gezin en familie, een vriendenkring, een buurt,... Dit brengt met zich mee dat onder bepaalde voorwaarden onthulling van vertrouwelijke informatie door de hulpverlener aan personen uit de naaste omgeving van het kind mogelijk is. Deze mogelijkheid is ruimer dan enkel om reden van ouderlijk gezag en/of de handelingsonbekwaamheid van de minderjarige: het gaat om personen die de jongere tot steun zijn in het stoppen met het middelengebruik. De categorie van personen aan wie de informatie kan worden meegedeeld is dan ruimer dan enkel de ouders.

Het delen van de informatie moet in het **belang** van de jongere zijn. De jongere moet duidelijk weten **welke informatie er aan wie** wordt doorgegeven. Toestemming voor het doorgeven van de informatie kan ook schoorvoetend: als de jongere zich daartegen niet uitdrukkelijk verzet. Soms kan uit diens gedragingen (stilzwijgende) toestemming worden afgeleid. Als hulpverlener stimuleer je in de eerste plaats de jongere zelf om de informatie bekend te maken aan het netwerk dat hem of haar zal ondersteunen.

⁵ Daarover lees je meer op Jeugdrecht.be, [Ouderlijk gezag en omgangsrecht](#).

⁶ Daarover lees je meer op Jeugdrecht.ge, [Ouderlijk gezag en beroepsgeheim](#).

⁷ Daarover lees je meer op Jeugdrecht.be, [Wie betaalt de schade?](#)

In die situaties waarbij het stilzwijgen van de hulpverlener **gevaar** oplevert voor de familieleden of omgeving (of de jongere zelf), kan de hulpverlener zich beroepen op de notie '**noodtoestand**' als rechtvaardigingsgrond om het beroepsgeheim te doorbreken ten voordele van de bedreigde personen (bijvoorbeeld een jongere heeft concrete plannen voor brandstichting). Een vertrouwenspersoon of een andere hulpverlener kan ook worden aangesproken, als dat de dreiging kan wegnemen.

Indien er sprake is van een **cliëntensysteem** (bijvoorbeeld bij gezinsbegeleiding) is het belangrijk dat de hulpverlener van meet af aan de jongere en de gezinsleden op de hoogte brengt dat contextuele informatie kan worden gebruikt in de relatie met de andere betrokkenen.⁸ Iedere betrokkene moet de mogelijkheid hebben om de hulpverlener over bepaalde zaken in vertrouwen te nemen, met de garantie dat de hulpverlener deze informatie geheim houdt.

Verslaggeving in het kader van de jeugdhulp

De jeugdhulpverlening zal in het kader van **evolutieverslagen** aan de verwijzers – hetzij een gemandateerde voorziening (OCJ), hetzij de (sociale dienst bij de) jeugdrechtbank – kunnen beschrijven **welke drugproblematiek** er bij de jongere speelt en welke aanpassingen er daarop in de hulpverlening gebeurden. Als het gaat om steeds ernstiger gebruik of bezit, kan de begeleiding in het verslag ook aangeven welke maatregel aan de verwijzer wordt voorgesteld of gevraagd om het gebruik of bezit tegen te gaan.

Bij vrijwillige jeugdhulp (zonder verwijzer) kan de begeleiding omwille van **verontrusting** een **gemandateerde voorziening** inschakelen volgens de regels van het decreet integrale jeugdhulp.⁹

Parket (of politie?) inschakelen

Slechts bij ernstig gevaar of onhoudbare situaties die om een optreden van justitie vragen, zal de hulpverlening overwegen om het beroepsgeheim te doorbreken, met melding van een misdrijf in hoofde van een bepaalde jongere bij politie of parket (procureur des Konings). Het is de bedoeling dat het misdrijf gestopt wordt.

Een aantal wettelijke bepalingen laten toe om **het parket** in te lichten (aangifte of melding te doen).

1. Kan de consulent **het parket** inschakelen?

De **consulenten** kunnen (omdat zij ambtenaren zijn) eventueel een aangifte doen **bij het parket** op basis van artikel 29 van het Wetboek van Strafvordering. Deze bepaling gaat over aangifte doen bij het **op de hoogte zijn** van een ernstig misdrijf. Ook de jeugdrechtbank kan op grond van dezelfde bepaling het misdrijf onder de aandacht van het parket brengen, zodat er een vordering op basis van een jeugddelict kan volgen. Voor jeugdhulpverleners in de gesubsidieerde voorzieningen staat die mogelijkheid NIET open. Zij zijn immers geen ambtenaren.

⁸ Contextuele gegevens zijn gegevens die niet enkel over de minderjarige gaan maar ook over andere personen binnen het cliëntensysteem.

⁹ Hierover lees je meer op Jeugdrecht.be, [verontrust over een kind](#).

2. Kan de begeleider **het parket inschakelen**?

- Ja, op grond van artikel 30 Wetboek van Strafvordering

Artikel 30 van het Wetboek van Strafvordering stelt: *“Ieder die **getuige** is geweest van een aanslag, hetzij tegen de openbare veiligheid, hetzij op iemands leven of eigendom, is eveneens verplicht daarvan bericht te geven aan de **procureur des Konings**, hetzij van de plaats van de misdaad of van het wanbedrijf, hetzij van de plaats waar de verdachte kan worden gevonden.”*

Deze bepaling wordt niet strafrechtelijk gesanctioneerd. **Het is een aangifterecht, geen verplichting.** Houders van een beroepsgeheim geven dan ook de voorkeur aan hun beroepsgeheim: de (wel) strafrechtelijk gesanctioneerde zwijgplicht. Maar op basis van dit artikel mogen ze wel spreken. Denk aan de situatie waarin er sprake is van een ernstig misdrijf en het onmogelijk wordt om nog hulp te verlenen zonder reactie op dat misdrijf door de bevoegde instanties. Bij deze afweging is het ook altijd belangrijk om rekening te houden met een toekomstige beroepsuitoefening in vertrouwen.

De begeleider is **niet verplicht** om te spreken, want het beroepsgeheim primeert. Soms weegt de mogelijke schending van het vertrouwen niet op tegen een (beperkt) gevaar voor anderen. Dit is een teambeslissing, die men best niet individueel neemt.

Samengevat kan het over volgende situaties gaan:

- **Louter druggebruik of drugbezit** is geen aanslag tegen het leven. **Dealen of gevaarlijk gedrag** (naalden laten rondslingeren) kan wel een dermate ernstig misdrijf vormen dat de lopende hulpverlening niet meer verder kan. In dat geval kan een reactie op het delict noodzakelijk zijn, of kan het nodig zijn om door te schakelen naar gedwongen jeugdhulp.
- De hulpverlener kan **enkel aan het parket** melden (niet aan de politie).
- Alleen de **feiten die door de begeleider zelf zijn vastgesteld** (men is ‘getuige’) mogen worden gemeld.

- Ja, op grond van artikel 458bis Strafwetboek

Naast de twee meldingsrechten uit het Wetboek van Strafvordering, is er ook **artikel 458bis Strafwetboek**.

Dit artikel laat toe om onder volgende voorwaarden aangifte te doen bij de procureur des Konings (niet de politie):

- Je hebt kennis van een **ernstig misdrijf** op minderjarige of andere kwetsbare personen.

Er is een misdrijf geweest. Je weet als hulpverlener dat er een bepaald specifiek misdrijf, uit de lijst in artikel 458bis Strafwetboek is gebeurd. Dit gaat om ernstige misdrijven die raken aan de **psychische of fysieke integriteit** van de slachtoffers. Het gaat om misdrijven zoals kindermishandeling, verwaarlozing, seksueel misbruik, eengerelateerd geweld, partnergeweld, voyeurisme, grooming,...

Het moet gaan om een misdrijf op een **minderjarige of kwetsbaar persoon**. Met kwetsbare personen worden zwangere vrouwen, ouderen, slachtoffers van partnergeweld, personen met een handicap, of ‘andere onvolmaaktheden’ bedoeld.

Hoe je kennis hebt over het misdrijf: van het slachtoffer zelf, van derden, van de dader,... is niet van belang. Wel moet je een **solide basis** hebben vooraleer je je beroepsgeheim gaat doorbreken. Is de informatie die je kreeg van een betrouwbare bron? Kan je op die basis inschattingen maken rond mogelijk gevaar?

- Je schat in dat er **nog gevaar is**.

Het moet gaan om een ernstig, dreigend gevaar voor het slachtoffer of aanwijzingen van een gewichtig en reëel gevaar voor andere minderjarigen en kwetsbare personen, en je bent **niet in de mogelijkheid** om zelf of samen met anderen voor veiligheid te zorgen.

Kan je zelf nog hulp bieden om het gevaar te voorkomen? Eventueel door andere partners in de vrijwillige hulpverlening te betrekken? Of door de gemandateerde voorziening te betrekken?

Als die vrijwillige hulpverlening niet meer mogelijk blijkt, je de veiligheid van de kwetsbare persoon niet kan garanderen of dringend ingrijpen noodzakelijk wordt, dan is het mogelijk om in het belang van het mogelijke slachtoffer de **stap naar het parket** te zetten.

Artikel 458bis Strafwetboek biedt je de mogelijkheid om **aangifte** te doen bij het parket (niet de politie) om je slachtoffer of mogelijke andere slachtoffers te beschermen.

Het is **een mogelijkheid**, geen plicht. Maar als iemand in acuut en groot gevaar is, moet je wel hulp bieden. Hulp bieden kan ook betekenen dat je zelf hulp biedt of samen met anderen. Je moet **handelen**. Soms zal dat betekenen dat je de stap zet naar het parket omdat je anders het gevaar niet kan stoppen.

Het artikel 422bis Strafwetboek bestraft immers wie geen hulp biedt aan een persoon in nood. Dat artikel heeft het over een **onmiddellijk gevaarlijke situatie** (bijvoorbeeld iemand is aan het verdrinken). Daarover meer in FAQ 4.

3. Kan de politie gecontacteerd worden?

De **politie** contacteren kan slechts als hun optreden noodzakelijk is om onmiddellijk de orde te herstellen en om acuut gevaar dadelijk te stoppen. Denk aan situaties waar een misdrijf aan de gang is, er gevaar is voor de openbare orde en het nodig is om de integriteit onmiddellijk te beschermen. Enkel de politie heeft de wettelijke bevoegdheid om dwangmaatregelen ('harde middelen') uit te oefenen, onder andere op basis van artikel 14 en volgende van de Wet Politieambt.

Extra informatie

1. Jeugdrecht.be artikels:

- [ouderlijk gezag en beroepsgeheim](#)
- [drugs op de kamer? niet toegelaten!](#)
- [kamer doorzoeken](#)
- [ouderlijk gezag en beroepsgeheim](#)
- [wie betaalt de schade?](#)
- [ernstig verontrust in een kind](#)

2. [Wegwijzers beroepsgeheim ISR KULeuven](#)

3. [COL 5/2015 Procureurs-generaal](#)

FAQ 4 - Wat kan een voorziening doen als het middelengebruik van ouders risico's inhoudt voor een kind?

Middelengebruik van de ouders kan risico's inhouden voor hun kinderen. Wat als een begeleider bijvoorbeeld merkt dat een ouder zijn kind met de wagen komt ophalen, maar een alcoholgeur verspreidt of zichtbaar onder invloed is? Wat als tijdens een thuisbegeleiding wordt vastgesteld dat een ouder onder invloed is, gebruikt in het bijzijn van een kind en drugs of gebruiksmateriaal op (voor het kind) bereikbare plaatsen laat liggen?

Wettelijk kader

Vanuit een juridische invalshoek spelen hier verschillende aspecten, onder meer het **ouderlijk gezag** van de ouders, maar ook de plicht tot hulp verlenen aan personen in groot gevaar (**schuldig verzuim**) en het **beroepsgeheim** van de hulpverleners.

Ouderlijk gezag

Ouderlijk gezag houdt onder meer in dat de **ouder (of voogd) kan beslissen** over fundamentele aspecten van de opvoeding van de minderjarige, over elementen van religieuze of levensbeschouwelijke aard en over (ingrijpende) medische behandelingen.¹ Ouders kunnen instemmen om hun kind toe te vertrouwen aan een jeugdhulpvoorziening of een pleeggezin, of ze kunnen ertoe gedwongen worden door de jeugdrechtbank. Wanneer een kind uit huis wordt geplaatst, betekent dit niet dat ouders geen ouderlijk gezag meer zouden kunnen uitoefenen of dat de ouders en het kind geen recht meer hebben op contact met elkaar. Ouders behouden het recht om belangrijke beslissingen te nemen en ook het **recht op contact** met hun kind, tenzij dat tegen het belang van het kind zou zijn. Dan kan het recht op **contact beperkt** worden door een rechterlijke uitspraak. Er moet ook rekening gehouden worden met praktische, organisatorische afspraken daarover.

Schuldig verzuim

Soms doet zich een onverwachte situatie voor waarbij de hulpverlener meent in te moeten grijpen, om een kind hier en nu te beschermen.

Iedereen heeft de plicht om hulp te verlenen op het moment dat iemand in een toestand van groot gevaar verkeert. Het niet verlenen van hulp aan een persoon in nood wordt in het Strafwetboek (artikel 422bis SW) bestraft als schuldig verzuim.

Het moet gaan om iemand in 'groot gevaar'. Dit betekent dat er een ernstig, actueel en reëel gevaar is voor een (dreigende) aantasting van de integriteit, vrijheid of eerbaarheid. Je kan dit zien als een gevaar 'hier en nu'. Een dreigend gevaar voor mogelijke, potentiële slachtoffers vormt geen gevaar in de zin van artikel 422bis van het Strafwetboek. Denk bijvoorbeeld aan een situatie waarbij een jongere op het dak staat en dreigt te springen. Als de begeleider niets doet, heeft hij mogelijk verzuimd om hulp te verlenen aan een persoon in nood en kan hij hiervoor veroordeeld worden. Maar er kan ook van schuldig verzuim sprake zijn als men - door nalatigheid - het gevaar niet heeft opgemerkt terwijl men dat eigenlijk wel had moeten doen. Daarbij kan de opleiding, ervaring,... van de betrokkene om het gevaar in te schatten mee een rol spelen.

¹ Art. 374 lid 2 oud BW.

Er is pas sprake van schuldig verzuim als je 'bewust' de andere kant hebt opgekeken.

Er is geen sprake van schuldig verzuim als diegene die niet hielp, de gevaarlijke toestand niet zelf had vastgesteld of kon geloven dat het om een flauwe grap ging, of dat elke vorm van hulp een gevaar voor zichzelf (of voor anderen) inhield.

Hulp verlenen kan verschillende vormen aannemen: het kan betekenen dat iemand zelf tussenkomt, of dat je een oogje in het zeil houdt of laat houden, het kan betekenen dat je politie inschakelt of dat je de hulp van derden, bijvoorbeeld burens, inroept of dat je het slachtoffer motiveert om naar een deskundig hulpverlener te stappen,... Het hoeft dus niet altijd een aangifte bij politie of parket te zijn.

Het gaat er eigenlijk om dat je je ogen niet sluit voor het gevaar en het slachtoffer in nood. Veiligheid installeren als hulpverlener betekent niet noodzakelijk dat je aangifte moet doen – soms is dat zelfs niet aangewezen.

Beroepsgeheim

De **plicht tot hulpverlening** aan personen in een ernstige gevaarsituatie kan op gespannen voet komen te staan met de **plicht tot geheimhouding** van dragers van het beroepsgeheim.² Onmiddellijke bescherming van de integriteit van concrete personen tegen acuut gevaar, gaat boven het beroepsgeheim. Als je geen andere middelen hebt om bescherming te bieden, mag je je beroepsgeheim doorbreken. Ook wie beroepsgeheim heeft, mag dus niet passief blijven als een cliënt of iemand anders in groot gevaar verkeert.

De hulpverlener moet wel nadenken of het gevaar niet kan gestopt worden op een manier waarbij het beroepsgeheim gerespecteerd wordt.

De juridische constructie van 'noodsituatie' rechtvaardigt een doorbreken van het beroepsgeheim als er geen andere expliciete wetteksten dat toelaat. Als een hogere waarde zoals bijvoorbeeld het leven of de persoonlijke integriteit onmiddellijke bescherming vraagt, en niet op een andere manier kan worden gevrijwaard, mag men spreken. Het gaat om een onmiddellijke en noodzakelijke bescherming tegen een daadwerkelijk gevaar. De hulpverlener weegt dan verschillende belangen tegen elkaar af. Die belangenafweging wordt mogelijk achteraf door een rechter getoetst, als er strafvervolgning wordt ingesteld.

Hulpverleners moeten in alle redelijkheid inschatten of een ouder of andere volwassene dusdanig onder invloed is dat het kind zich (mogelijk) in een levensbedreigende situatie zal bevinden als die ouder het kind meeneemt (in de auto). Hulpverleners moeten niet nagaan of verkeersregels nageleefd worden. Ze hebben ook niet de bevoegdheid om bijvoorbeeld alcoholtests te doen. Ze zullen hier enkel op basis van de dingen die ze zien, inschatten of een kind in veilige omstandigheden aan de ouder wordt meegegeven. Zoals in alles, moet dat in redelijkheid worden beoordeeld: als je geen gevaar ziet, moet je ook niet eisen dat de ouder bewijst 'in orde' te zijn. Het is nodig om na te denken wat je kan doen om een veilige situatie voor het kind te creëren (bijvoorbeeld een andere chauffeur inschakelen, openbaar vervoer, een extra volwassene die aanwezig zal blijven,...) en voor de toekomst duidelijke voorwaarden af te spreken of te laten bepalen door de rechter.

Als niets anders helpt, kan de hulpverlener desnoods politietussenkomst vragen om acuut gevaar te doen stoppen.³

² Wie meer wil weten over de basics van beroepsgeheim: zie Wegwijzers beroepsgeheim op <https://www.law.kuleuven.be/isr/beroepsgeheim>.

³ Hierover lees je meer op Jeugdrecht.be: [afgehaald door een dronken ouder](#).

Ook wanneer een begeleider opmerkt dat een kind in het thuismilieu ernstig gevaar loopt omwille van middelengebruik, mag de hulpverlener niet niets doen. Bij verontrusting moet er worden ingegrepen. De hulpverlener zal in eerste instantie zelf het gesprek aangaan met de personen die het gevaar veroorzaken. Als er geen veiligheid tot stand komt, kan overgegaan worden naar gedwongen jeugdhulp (gemandateerde voorziening of dringende maatregel via het parket) of kan via verslaggeving aan de verwijzer een aangepaste maatregel gevraagd worden.⁴

Extra informatie

1. [Wegwijzers beroepsgeheim ISR KULeuven](#)
2. Jeugdrecht.be artikels:
 - [afgehaald door een dronken ouder](#)
 - [ernstig verontrust in een kind](#)
3. [E-learning beroepsgeheim](#)

⁴ Hierover lees je meer op [E-learning beroepsgeheim](#).

FAQ 5 - Wanneer is een begeleider of een voorziening aansprakelijk?

Er zijn verschillende vormen van aansprakelijkheid. Zo is er strafrechtelijke, burgerrechtelijke en arbeidsrechtelijke aansprakelijkheid. Bij strafrechtelijke aansprakelijkheid staat de bescherming van de maatschappij centraal. Bij burgerrechtelijke aansprakelijkheid staat de vergoeding van het slachtoffer centraal. Bij arbeidsrechtelijke aansprakelijkheid staat de zorgplicht van de werkgever centraal.

Strafrechtelijke aansprakelijkheid

Wie een misdrijf¹ pleegt, is daarvoor persoonlijk aansprakelijk. De rechter kan vervolgens een straf opleggen, zoals een gevangenisstraf of geldboete. Deze persoonlijke aansprakelijkheid geldt niet alleen voor volwassenen, maar ook voor minderjarigen vanaf 12 jaar. Voor hen werd wel een afzonderlijk jeugddelinquentierecht ontwikkeld, met een apart arsenaal aan reactiemogelijkheden (in plaats van straffen). Hierna wordt verder ingezoomd op de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de voorziening en/of begeleider in situaties met drugs.

Begeleiders mogen uiteraard niet zelf drugs gebruiken of dealen, maar mogen ook niet gedogen dat de jongeren die ze begeleiden deze feiten plegen. Het Verdrag voor de Rechten van het Kind is daarin duidelijk. Artikel. 33 bepaalt: *"De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen, met inbegrip van wettelijke, bestuurlijke en sociale maatregelen op onderwijsterrein, om kinderen te beschermen tegen het clandestiene gebruik van verdovende middelen en psychotrope stoffen zoals omschreven in de desbetreffende internationale verdragen², en om inschakeling van kinderen bij de clandestiene productie van en de sluikehandel in deze middelen en stoffen te voorkomen."*

Een aantal gedragingen zijn in de Belgische wetgeving uitdrukkelijk **strafbaar gesteld**, om kwetsbare personen en minderjarigen te beschermen.

- Gebruik gemakkelijker maken: De wet voorziet twee wijzen waarop men het gebruik kan gemakkelijker maken, namelijk door het ter beschikking stellen van een lokaal of door enig ander middel. Iemand stelt een lokaal 'ter beschikking' als die weet (of zou moeten weten) dat er drugs³ worden gebruikt en er geen ernstige maatregelen zijn genomen om dit gebruik tegen te gaan.⁴
- Aanzetten tot gebruik: Dit gaat over iemand proberen te overhalen om drugs te gebruiken, of een reeds aanwezige interesse in drugs aan te moedigen, zelfs al gaat deze persoon niet effectief over tot gebruik.⁵
- Algemeen verbod: Het is verboden om alcohol te verkopen, te schenken of aan te bieden aan wie jonger is dan zestien jaar.⁶ Voor sterkedrank ligt de grens op

¹ In het Belgische strafrecht bestaan er drie soorten misdrijven: overtredingen, wanbedrijven en misdaden. Een handeling kan pas als misdrijf worden beschouwd wanneer ze uitdrukkelijk zo in de wet beschreven is. De wet kan in dit geval een bepaling uit het strafwetboek zijn of een bijzondere strafwet, maar ook de wegcode of de wapenwet (bron: https://www.belgium.be/nl/justitie/slachtoffer/klachten_en_aangiften/soorten_misdrijven).

² Een belangrijk internationaal verdrag in dat verband is het Verdrag van 20 december 1988 van de Verenigde Naties tegen de sluikehandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen. België kan onder andere op grond van dit verdrag druggebruik niet legaliseren.

³ Voor een overzicht van (legale en illegale) drugs in België: <https://www.druglijn.be/drugs-abc/>.

⁴ Art 3, § 2 Drugwet.

⁵ Art 3, § 2 Drugwet.

⁶ Art. 6, § 6 Wet betreffende de bescherming van de gezondheid van de gebruikers op het stuk van de voedingsmiddelen en andere produkten. Naast de wet zijn er ook richtlijnen die gebaseerd zijn op de nadelen van alcohol voor de gezondheid. Jongeren onder 18 jaar drinken beter geen alcohol, ook al mag dit volgens de wet. Tussen 18 en 24 jaar is er nog steeds meer risico op negatieve effecten van alcoholgebruik (bron: <https://www.druglijn.be/drugs/alcohol/jongeren/informatie-voor-jongeren/>).

achttien jaar.⁷ Deze regels gelden niet alleen in cafés en winkels, In de privésfeer zal er sprake zijn van (ernstige) verontrusting bij alcoholgebruik onder de zestien jaar, wat kan leiden tot gedwongen ingrijpen door de jeugdhulp.

Als misdrijven gepleegd worden ten aanzien van minderjarigen, of in aanwezigheid van minderjarigen, dan is dat een **verzwarende omstandigheid**. Dit betekent dat de rechter zwaardere straffen kan opleggen, afhankelijk van de leeftijd van de minderjarige. Het Hof van Cassatie heeft dit verduidelijkt in haar arrest van 8 februari 2006.⁸ Volgens het Hof betekent dit dat *"de minderjarige ofwel over voldoende onderscheidingsvermogen beschikt om zich bewust te zijn van de feiten die in zijn aanwezigheid worden gepleegd, ofwel dat de verdovende middelen in zijn aanwezigheid werden gebruikt zodat hij rechtstreeks risico loopt bepaalde gevolgen ervan te ondergaan..."* Dit betekent dat het roken van een joint (wat in principe een lage vervolgingsprioriteit heeft)⁹ zwaar bestraft zou kunnen worden als dit gebeurt in aanwezigheid van een jong kind dat de rook mee moet inademen.

Wie één van deze misdrijven pleegt, is persoonlijk aansprakelijk en zal kunnen veroordeeld worden tot een straf. Ook een rechtspersoon, zoals een voorziening, kan strafrechtelijk veroordeeld worden, als het organisatiebeleid bijvoorbeeld rechtstreeks aanleiding gaf tot het plegen van het misdrijf.

Burgerrechtelijke aansprakelijkheid

Wie schade veroorzaakt aan een derde, kan juridisch gezien een 'onrechtmatige daad' stellen en is dan 'burgerrechtelijk aansprakelijk'. Dit hangt niet af van een strafrechtelijke aansprakelijkheid. Om burgerrechtelijk aansprakelijk te zijn, is er steeds een samengaan van drie elementen: de fout, het oorzakelijk verband en de schade.

- De **fout** kan een inbreuk zijn op een bepaalde (al dan niet strafrechtelijke) norm of op de zogenaamde 'zorgvuldigheidsnorm', op de regels van het gezond verstand, zeg maar. Onvoorzichtigheid is voldoende. Je hoeft dus niet per se een (straf)wet te overtreden.
- Om het **oorzakelijk verband** vast te stellen, gaat men na of het schadegeval zoals het zich heeft voorgedaan, niet zou zijn gebeurd als de fout niet was begaan.
- Het bestaan van de **schade** is het laatste element. Wie een fout begaat zonder schade te veroorzaken, is niet burgerrechtelijk aansprakelijk.

Wie schade zou lijden ten gevolge van bijvoorbeeld het druggebruik van de jongere, kan zich op deze burgerrechtelijke aansprakelijkheid beroepen tegen de jongere (12+), diens ouders én diens 'toezichhouders'. Daarbij kan een voorziening en/of begeleider niet alleen aansprakelijk zijn voor de eigen daad, maar ook voor de daad van de jongere.

Voor eigen daad - Op grond van artikel 6.5 Burgerlijk Wetboek kan iedereen die een onrechtmatige daad stelt, dus ook een begeleider of voorziening, worden aangesproken. Het slachtoffer moet dan wel bewijzen dat de begeleider of voorziening een fout heeft begaan en dat er tussen die fout en de geleden schade een oorzakelijk verband bestaat. Deze bewijslast is vrij zwaar en rust bij de schadelijder.

⁷ Art. 6, § 6 Wet betreffende de bescherming van de gezondheid van de gebruikers op het stuk van de voedingsmiddelen en andere produkten.

⁸ Cass. 8 februari 2006, A.R. P.05.1543.F.

⁹ Voor meer info: <https://www.druglijn.be/drugs/cannabis/wet/>.

Om te beoordelen of een begeleider een fout heeft gemaakt, zal een rechter kijken naar wat een normale, voorzichtige, beroepsbeoefenaar zou doen in dezelfde omstandigheden.¹⁰ Daarom is het belangrijk dat de voorziening een uitgewerkt beleid heeft, met uitgeschreven procedures. Als een begeleider kan aantonen dat hij gehandeld heeft volgens de voorgeschreven procedures, is de kans klein dat hem iets zal verweten worden. Stel dat een begeleider wel degelijk een fout maakte, dan blijft hij nog vrij goed beschermd. Begeleiders zullen bijna nooit persoonlijk moeten opdraaien voor de schade die ze veroorzaken (zie verder bij arbeidsrechtelijke aansprakelijkheid). Ook de voorziening zelf kan een fout maken en hiervoor veroordeeld worden, door bijvoorbeeld te weinig personeel te voorzien, door een onaangepaste infrastructuur of door een onzorgvuldige organisatie van toezicht.

Voor andermans daad - Minderjarigen zijn vanaf 12 jaar burgerlijk aansprakelijk voor hun eigen daad. Maar ook andere personen kunnen aansprakelijk zijn voor de daad van de minderjarige. Een eerste belangrijke categorie zijn de personen met gezag over de minderjarige, zoals de ouders of de voogd. Een tweede belangrijke categorie zijn de personen die belast zijn met een toezichtsoverdracht over de minderjarigen, zoals begeleiders en/of voorzieningen.¹¹

Iedereen die globaal en duurzaam de levenswijze van anderen (ook 18+) organiseert en controleert, is aansprakelijk voor de schade die deze veroorzaken aan derden.¹² 'Gloobaal' betekent dat de organisatie van de levenswijze meerdere aspecten van het dagelijkse leven omvat (verblijf, voeding, verplaatsing). 'Duurzaam' houdt in dat het toezicht van enige duur moet zijn. Hoewel de wet nog heel wat beoordelingsmarge laat - in twijfelgevallen is een beoordeling door de rechter nodig - vallen "open of gesloten inrichtingen aan wie de minderjarige bij rechterlijk bevel van de jeugdrechtsbank dan wel bij administratieve beslissing wordt toevertrouwd" er zeker onder volgens de parlementaire voorbereidingen.¹³

Het gaat wel alleen over fouten en schade ontstaan 'tijdens het toezicht', dus op het moment dat de jongere in de voorziening verbleef.¹⁴ Het is ook altijd mogelijk om de aansprakelijkheid te weerleggen bij 'bewijs van geen fout in toezicht'. Of het tegenbewijs zal slagen, hangt af van onder meer de leeftijd van de minderjarige (een zestienjarige houdt men niet op dezelfde wijze in zicht als een zesjarige), de ernst van de feiten of de persoonlijke kenmerken van de minderjarige.

Deze burgerrechtelijke aansprakelijkheid, zowel voor de eigen daad als voor andermans daad, is verzekerbare. De private voorzieningen bijzondere jeugdzorg zijn bovendien verplicht om dergelijke verzekeringspolis 'burgerrechtelijke aansprakelijkheid' af te sluiten.¹⁵

Arbeidsrechtelijke aansprakelijkheid

Als begeleider-werknemer ben je vrij goed beschermd. Een begeleider kan slechts persoonlijk burgerlijk aansprakelijk worden gesteld voor een fout begaan in dienst van de voorziening als er sprake is van bedrog, zware schuld of een vaak voorkomende lichte fout.¹⁶ Dit betekent dat begeleiders bijna nooit persoonlijk zullen moeten opdraaien voor de schade die voortvloeit uit een onvoorzichtigheid of een eenmalige lichte fout.

¹⁰ Bijvoorbeeld een voorziening die afwijkt van het door de jeugdrechter bepaalde re-educatieve project, die nalaat de jeugdrechter in te lichten dat de betrokken jongere niet thuishoort in de voorziening, die toelaat dat een geplaatste jongere een gevaarlijk wapen in zijn bezit heeft,...

¹¹ 6.13 Burgerlijk Wetboek.

¹² Niet de schadeveroorzakende persoon onder toezicht, wel schade geleden door andere personen die onder hun toezicht staan.

¹³ Memorie van Toelichting bij wetsvoorstel houdende boek 6 'Buitencontractuele aansprakelijkheid' van het Burgerlijk Wetboek, *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers 2022-2023*, DOC 55 3213/001, p. 68.

¹⁴ Zo is de voorziening in principe niet aansprakelijk als de daad gebeurde tijdens het weekendverblijf of na een ontsnapping.

¹⁵ Art. 11, 15° Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de erkenningsvoorwaarden en de subsidienormen voor voorzieningen in de jeugdhulp.

¹⁶ Art. 18 van de Wet betreffende de arbeidsovereenkomsten; art. 2 van de Wet betreffende de aansprakelijkheid van en voor personeelsleden in dienst van openbare rechtspersonen.

Wanneer het slachtoffer een 'gewone' fout van een begeleider kan bewijzen, zal de voorziening die hem tewerkstelt, instaan voor de schade en aansprakelijk worden gesteld als werkgever.¹⁷

De voorziening kan dus voor eigen fouten burgerrechtelijk aansprakelijk worden gesteld, maar ook voor de fout begaan door een van haar begeleiders. Het gaat hier om een onweerlegbaar vermoeden (voor de werkgever), eens bewezen wordt dat de begeleider een fout beging in de uitoefening van zijn functie.

Extra informatie

1. [Druglijn](#)

2. Jeugdrecht.be artikels:

- [De gezins aansprakelijkheidsverzekering betaalt de schade niet altijd](#)
- [Kan een minderjarige dader veroordeeld worden om de schade te vergoeden?](#)
- [Wie betaalt de schade?](#)

¹⁷ Let op, deze beperkte aansprakelijkheid in hoofde van de werknemer, geldt alleen voor de burgerrechtelijke aansprakelijkheid, niet voor de strafrechtelijke aansprakelijkheid. Daar blijft de werknemer wel volledig en persoonlijk aansprakelijk.

FAQ 6 - Mag een voorziening een jongere verplichten om een urinetest af te leggen om druggebruik na te gaan?

Verbod versus controle

Er bestaat geen twijfel over dat een huishoudelijk reglement de regel kan opnemen dat het bezit en het gebruik van verdovende middelen niet wordt toegelaten. Maar, de controle op het gebruik van drugs is wat anders. Een jongere op druggebruik controleren, kan enkel mits het in acht nemen van de grondrechten van de jongere (zie ook FAQ 1 over fouilleringen en kamerdoorzoeken).¹ Jeugdhulpvoorzieningen hebben ook niet de bevoegdheden van politie en de gerechtelijke overheden om misdrijven op te sporen.

Verschillende types urinetesten

Drugs opsporen in de urine kan op verschillende manieren.² Het kan met een screeningstest (sneltest) of met een chromatografische test. Een screeningstest ziet er uit als een zwangerschapstest. Een teststrookje dient in de urine gedompeld te worden. Vervolgens is het afwachten of er streepjes verschijnen. Die dienen om na te gaan of de test werkt en om te zien of er sporen van drugs teruggevonden zijn. Een positief resultaat is een eerste aanwijzing van druggebruik. Screeningstesten zijn zonder voorschrift verkrijgbaar bij de apotheker. Omdat een screeningstest een aantal beperkingen heeft, wordt hij best uitgevoerd via een arts. Die stuurt de urine naar een medisch labo. Als de screeningstest in het labo sporen van drugs aantoonde, volgt ter bevestiging steeds een chromatografische test. Deze test wordt uitgevoerd door ervaren laboranten, is een stuk nauwkeuriger en levert de meest betrouwbare resultaten op.

Medische handeling

Niet iedereen kan zomaar een urinecontrole eisen en uitvoeren. Dat komt omdat een urinecontrole een medische handeling is die door een erkend beroepsbeoefenaar van een gezondheidsberoep moet gebeuren.

Dit vloeit voort uit het feit dat artikel 2 van de Wet Patiëntenrechten een patiënt definieert als *'de persoon aan wie gezondheidszorg wordt verstrekt, al dan niet op verzoek van de patiënt zelf'*. Datzelfde artikel definieert gezondheidszorg als *'de diensten verstrekt door een gezondheidszorgberoepsbeoefenaar met het oog op het bevorderen, vaststellen, behouden, herstellen of verbeteren van de gezondheidstoestand van een patiënt.'*

¹ Art. 22bis van de Grondwet bepaalt dat elk kind recht heeft op eerbiediging van zijn morele, lichamelijke, geestelijke en seksuele integriteit. Het recht op fysieke integriteit is een grondrecht van de jongere, evenals het recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven, opgenomen in art. 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en art.16 van het Kinderrechtenverdrag.

² Overzicht verschillende testmogelijkheden en succesgraad: <https://www.jellinek.nl/vraag-antwoord/hoe-lang-zijn-alcohol-en-drugs-aantoonbaar/>.

Niet iedereen mag zomaar gezondheidszorg uitoefenen. De wet bepaalt wie gezondheidszorgbeoefenaars zijn en aldus een medisch beroep mogen uitoefenen.⁴ Een begeleider in de jeugdhulp is geen gezondheidszorgbeoefenaar en is dus niet gemachtigd om dergelijke medische handeling te stellen.⁵

Maar, als de arts de begeleider of ouder van de jongere als ondersteunend ervaart voor de afbouw/behandeling van het drugprobleem, dan kan de arts conform zijn deontologie de begeleider of de ouder, in aanwezigheid van de patiënt, mee inlichten. Als de arts weet dat een positief testresultaat tot een verhoogde controle zal leiden, dan kan hij deze info delen omdat dit ondersteunend kan zijn. Als het delen van de info leidt tot een inbreuk op de grondrechten van de jongere, bijvoorbeeld opgesloten of zelfs buiten gegooid worden, dan heeft de arts zijn beroepsgeheim niet in het belang van de minderjarige doorbroken en is hij strafbaar. Criterium lijkt dus te zijn: is er ondersteuning of is er enkel sprake van controle met als gevolg verwerping?

Medische handelingen zijn in principe allemaal inbreuken op de (fysieke) integriteit van de persoon. Vandaar dat zij wettelijk geregeld zijn: wie moet toestemmen, onder welke voorwaarden kan zonder toestemming worden ingegrepen, welke handelingen zijn compleet ontoelaatbaar, wie mag het uitvoeren,...

³ Ook uit de Wet betreffende de Uitoefening van de Gezondheidszorgberoepen (artikelen 45-47) en bijlage 1 (onder B.2) bij het koninklijk besluit van 18 juni 1990 houdende vaststelling van de lijst van de technische verpleegkundige verstrekkingen en de lijst van de handelingen die door een arts aan beoefenaars van de verpleegkunde kunnen worden toevertrouwd, alsmede de wijze van uitvoering van die verstrekkingen en handelingen en de kwalificatievereisten waaraan de beoefenaars van de verpleegkunde moeten voldoen, blijkt dat het afnemen van een urinemonster (= staalafneming en collectie van secreties en excreties) een technische verpleegkundige prestatie is die in opdracht van de arts met het oog op het stellen van een diagnose kan uitgevoerd worden door verpleegkundigen die aan de nodige kwalificatievereisten voldoen en de verpleegkunde mogen uitoefenen. Dit vloeit ook voort uit: Orde der artsen, Advies van de Nationale Raad over afnemen van urinemonsters in het kader van het penitentiair drugsbeleid, 16 maart 2002, nr. a096006, [Ordomedic | Afnemen van urinemonsters in het kader van het penitentiair drugsbeleid](#). Bevestiging: [Ordomedic | Afname urinestaal op vraag van de gerechtelijke overheid](#); [Ordomedic | Urinetest op drugs zonder medeweten van de patiënte, in geval van zwangerschap](#); [Ordomedic | Toelaatbaarheid van speekseltesten in het kader van alcohol en drugs](#).

⁶ Artikel 8 Wet Patiëntenrechten.

afhankelijk van zijn graad van maturiteit en zijn leeftijd, betrokken worden bij elke beslissing. Een minderjarige die tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat is, mag bovendien zelf beslissen. Er zijn geen leeftijdsgrenzen of richtlijnen voor de inschatting van de maturiteit van de jongere. De beroepsbeoefenaar bepaalt dit autonoom. Een jongere die tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat kan worden geacht, kan met andere woorden zelf toestemmen of weigeren. Dit betekent dat de toestemming van de ouders voor een urinecontrole niet voldoende is, als dit ingaat tegen de wil van een mondige minderjarige zelf.

Een voorziening kan ook niet, zonder inbreuk op de grondrechten, in haar reglement standaard opnemen dat jongeren zich verplicht medisch moeten laten controleren op bepaalde zaken. De jongere kan steeds zijn toestemming intrekken of weigeren. De redenering dat een urinecontrole weigeren, gelijk is aan het gebruik toegeven en daar een sanctie aan koppelen, is juridisch gezien niet correct. Het druist in tegen het vermoeden van onschuld en tegen het recht op fysieke integriteit. Het is ook pedagogisch gezien oneerlijk.

Een verplichte medische controle kan enkel door de wet of een rechter worden opgelegd, en ook in dat geval steeds met respect voor de grondrechten van de jongere. Volgens het decreet jeugddelinquentierecht kan het parket of de jeugdrechter wel een begeleiding of behandeling opleggen door een dienst die deskundig is op het gebied van alcohol- of drugsverslaving. De jeugdrechter kan ook andere voorwaarden opleggen, zoals bijvoorbeeld een regelmatige medische controle op druggebruik. In dat geval zal het doel van die controle duidelijk in het vonnis omschreven moeten zijn, evenals door wie zulke controle gebeurt en aan wie moet gerapporteerd worden.

In geval van een noodsituatie kan een medisch beroepsbeoefenaar tot een medische ingreep overgaan, zonder toestemming van de ouders of de minderjarige. Maar een drug- of alcoholcontrole is meestal geen noodsituatie.

Sneltesten

Sommige sneltesten, zoals zweet-, haar- en speekseltesten, verzekeren een 'onmiddellijk' resultaat. Niettemin moeten de betrouwbaarheid en de efficiëntie van dergelijke testen in vraag worden gesteld.

De vraag of niet-medisch geschoolden aanwezig en betrokken kunnen zijn bij de afname van een staal, moet gekoppeld worden aan de inmenging in het privéleven die de afname vereist. Voor de bescherming van het privéleven bij het verwijderen van een haarfollikel of enkele zweet- of speekseldruppels is het niet absoluut noodzakelijk dat er een arts zou optreden. De bedoeling waarmee deze lichaamsmaterialen worden verzameld, houdt nochtans een schending van het privéleven in.

De vraag of niet-medisch geschoolden aanwezig en betrokken kunnen zijn bij de analyse van een staal, wordt soms gekoppeld aan het gebruiksgemak van de testen. Louter technisch is de aanwezigheid van een medicus niet nodig om het resultaat van de test te kunnen 'lezen'.

Nochtans zijn ook dit verpleegkundige handelingen, gelet op de bedoeling om de gezondheidstoestand te onderzoeken. Een medische keuring (controle) is volgens de Raad van State, in haar advies bij de totstandkoming van de Wet patiëntenrechten, wel degelijk onder die noemer te brengen en valt dus onder het toepassingsgebied van de Wet

patiëntenrechten.⁷ Ook al dient de controle niet direct de gezondheid van de betrokkene, uit de aard van de activiteit zelf houdt zij een vaststelling van de gezondheidstoestand in, en moet dus uitgevoerd worden door medisch geschoolden.⁸

Extra informatie

1. Jeugdrecht.be artikels:

- [\(On\)Bekwaamheid van minderjarige patiënten](#)
- [Toegang tot het medisch dossier van een minderjarige](#)
- [Wie beslist als een pleegkind medische zorgen nodig heeft?](#)
- [Plascontrole op school of in de voorziening](#)

2. [Druglijn: veelgestelde vragen](#)

⁷ Raad van State, advies 32.299/3 van 4 december 2001, Parl. St., Kamer 2001-2002, nr. 50-1642/001, p. 65-66.

⁸ Volgens de Nationale Raad van de Orde der Geneesheren is het gebruik van deze testen toegelaten, maar is het resultaat slechts een begin van bewijs waarop een preventieadviseur-arbeidsgeneesheer zich kan baseren om een medisch oordeel te vellen over de aan-dan wel afwezigheid van drugs en/of alcohol. Het is nodig om eerst een speeksel- of bloedstaal te laten onderzoeken door een erkend laboratorium, alvorens een definitief oordeel te vellen (Orde der Geneesheren, Advies van de Nationale Raad over de toelaatbaarheid van speekseltesten in het kader van alcohol en drugs, 20 april 2013, nr. a141016, [Ordomedic | Toelaatbaarheid van speekseltesten in het kader van alcohol en drugs](#)).

FAQ 7 - Mag een voorziening medische zorgen verlenen aan jongeren zoals het toedienen van medicatie?

Wettelijke bescherming uitoefening gezondheidszorg

Begeleiders komen regelmatig in aanraking met het toedienen van medische zorgen. Maar wanneer mag een begeleider deze zorgen toedienen? De uitoefening van gezondheidszorgberoepen, zoals die van onder andere een verpleegkundige, arts of zorgkundige, is wettelijk beschermd. In principe is er dan ook een verbod op het toedienen van medische zorgen, zonder daarvoor over het geschikte diploma en de juiste kwalificaties te beschikken.¹ Er zijn straffen bepaald voor mensen die dat toch doen.

In de praktijk zijn er een aantal uitzonderingen op dit verbod. Denk aan het toedienen van EHBO (eerste hulp bij ongevallen), verzorging door mantelzorgers of verantwoordelijkheden van ouders. Bovendien is iedereen verplicht om hulp te verlenen aan iemand die in groot gevaar verkeert.² Het feit dat men niet over de juiste kwalificaties beschikt, doet er op dat moment niet toe. Het is verplicht om gepaste hulp te verlenen³, bijvoorbeeld medische zorgen toedienen, tenzij men voor zichzelf of voor anderen ernstig gevaar zou creeëren.

Eerste uitzondering: bekwame helper

Sinds 2023 is daar nog een uitzondering bijgekomen, dankzij de nieuwe regelgeving omtrent de bekwame helper.⁴ Een bekwame helper is iemand die zelf geen verpleegkundige, zorgkundige of arts is, maar die in het kader van zijn beroep of een vrijwillige activiteit, één of meer welomschreven verpleegkundige handelingen mag verrichten. In de praktijk kan dit bijvoorbeeld een begeleider in een jeugdhulpvoorziening zijn.⁵

De bekwame helper krijgt geen carte blanche om zomaar alle verpleegkundige handelingen uit te voeren. De bekwame helper zal alleen handelingen mogen stellen die specifiek aan hem gedelegeerd zijn door een arts of verpleegkundige, meestal opgenomen in een zorgplan en telkens voor één patiënt.⁶ Welke handelingen gedelegeerd kunnen worden en onder welke voorwaarden, is vastgelegd in een positieve lijst bij koninklijk besluit.⁷ Voor sommige handelingen is een opleiding nodig, voor andere is een instructie voldoende. Sommige handelingen kunnen onder geen enkele omstandigheid gedelegeerd worden. Tot slot zijn er nog handelingen die, ook al staan ze niet in de lijst, in uitzonderlijke omstandigheden toch tijdelijk gedelegeerd kunnen worden aan een bekwame helper. Het gaat over situaties waarin de arts of de verpleegkundige niet aanwezig kan zijn om de handeling uit te voeren (bijvoorbeeld tijdens een meerdaagse uitstap).

¹ [De wet betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, gecoördineerd op 10 mei 2015](#) (WUG). Deze wet bepaalt onder meer wat medische of verpleegkundige zorgen zijn en wie professionals zijn die medische zorgen mogen toedienen.

² Schuldig verzuim is strafbaar op grond van art. 422bis Strafwetboek.

³ Denk aan het toedienen van noodmedicatie (vb. via epipen) in geval van allergische reactie op een wespensteek.

⁴ Voor een overzicht van alle regelgeving: www.bekwamehelper.be.

⁵ Let op, de figuur bekwame helper mag niet toegepast worden binnen ziekenhuizen, woonzorgcentra of rust- en verzorgingstehuizen.

⁶ Het is niet omdat een handeling volgens de wetgeving gedelegeerd mag worden aan een bekwame helper dat dit ook moet. Dit is telkens een afweging die zorgvuldig gemaakt moet worden door een arts of verpleegkundige.

⁷ De volledige lijst is terug te vinden op de website www.bekwamehelper.be.

Alles gebeurt vrijwillig. Zo moet de zorgontvanger of diens wettelijke vertegenwoordiger (bijvoorbeeld de ouders bij minderjarige kinderen) schriftelijke toestemming geven. Ook de bekwame helper voert zijn taak vrijwillig uit. Niemand kan verplicht worden om zich te (blijven) engageren als bekwame helper en/of om bepaalde verpleegkundige taken uit te voeren. Ook een leidinggevende, zoals de directeur van een voorziening, kan dat niet opleggen aan zijn werknemers.⁸ Goede afspraken tussen werkgever en werknemer zijn dus noodzakelijk, ook in het belang van de zorgontvanger. Wie optreedt als bekwame helper is immers verantwoordelijk voor de goede uitvoering van de zorgen. Daarbij gelden de regels van de burgerlijke en arbeidsrechtelijke aansprakelijkheid (zie FAQ 5 over aansprakelijkheid).

Tweede uitzondering: activiteiten van dagelijks leven

Er zijn ook een aantal handelingen die iedereen mag uitvoeren, dus niet alleen professionals of bekwame helpers. Het gaat over 'Activiteiten van het Dagelijks Leven' (ADL).⁹ Het uitvoeren van deze taken is relatief eenvoudig en levert geen bijzonder gevaar op. Daarom is het niet nodig dat ze gebeuren door een professionele zorgverlener of door een bekwame helper die een specifieke instructie of opleiding heeft gevolgd.

Het gaat onder meer over handelingen op vlak van hygiëne, zoals bijvoorbeeld stomazorg (zonder bijhorende diagnose), personen zonder slikstoornissen helpen bij het eten of drinken en het toedienen van medicatie (uitgezonderd opioïden) volgens de instructies in bijsluiter of van apotheker, arts of verpleegkundige.¹⁰ Ook het meten van een aantal lichaamswaarden zoals temperatuur, hartslag, bloeddruk, zuurstofsaturatie of bloedsuiker via vingerprik.

Uiteraard geldt ook hier dat de persoon met zorgvraag (of de wettelijke vertegenwoordiger), zijn toestemming moet geven en dat de persoon die de handelingen uitvoert, verplicht is om voorzichtig en zorgvuldig te handelen.

Nooit onder dwang

Zowel het systeem van ADL als het systeem van de bekwame helper biedt heel wat mogelijkheden voor een begeleider om medische zorgen te verlenen, zoals het toedienen van medicatie. Het gaat dan vooral over handelingen die de patiënt als gevolg van zijn jonge leeftijd of fysieke of psychologische beperking, niet (meer) zelf kan uitvoeren (bijvoorbeeld zetpil inbrengen bij peuter). Uiteraard kan een hulpverlener een jongere ook bijstaan wanneer die zelf medicatie inneemt (bijvoorbeeld glas water aanreiken, eraan doen denken).

Beide systemen zijn gebaseerd op vrijwilligheid. Dit wil zeggen dat de toestemming van de bekwame patiënt nodig is, of van de wettelijke vertegenwoordigers bij een onbekwame patiënt.¹¹ Een begeleider kan nooit medicatie onder dwang toedienen. Het zal altijd de arts zijn die beoordeelt of medicatie onder dwang mogelijk en noodzakelijk is.

⁸ Wie weigert of wil stopzetten, mag daar geen nadelige gevolgen van ondervinden op het vlak van loon-, arbeids- en tewerkstellingsvoorwaarden.

⁹ Voor een volledig overzicht zie: [Activiteiten van het Dagelijks Leven \(ADL\) | FOD Volksgezondheid](#)

¹⁰ Een medicus kan nog altijd beslissen dat bepaalde handelingen, gezien de situatie en context, toch niet als ADL beschouwd worden. Maar dan kan de handeling mogelijk alsnog, mits delegatie, door een bekwame helper uitgevoerd worden.

¹¹ Voor meer info over de invulling van bekwaamheid: [e-learning bekwaamheid](#) en [themapagina rechtspositie jeugdhulp](#).

Wanneer een jongere terugkomt van de dokter met een voorschrift voor medicatie is het de bedoeling dat de jongere die medicatie ook krijgt. Als een jongere weigert om de medicatie in te nemen, is het best om deze weigering eerst met de jongere zelf te bespreken. Waarom weigert die? Is het een tendens doorheen de hele begeleiding dat de jongere niet meewerkt? In hoeverre kunnen de ouders hier een rol spelen en mogen ze hiervan op de hoogte gesteld worden?

Bovendien, wanneer de minderjarige in de ogen van de betrokken beroepsbeoefenaar bekwaam is, kan deze zijn patiëntenrechten met inbegrip van het toestemmen met, of weigeren van medische zorgen, zelfstandig uitoefenen. Dit betekent dat een bekwame minderjarige medische zorgen, ook wanneer die levensnoodzakelijk zijn, kan weigeren. Wegens het grondrecht op fysieke integriteit kan men dan zonder tussenkomst van de rechter ook geen dwang uitoefenen op die minderjarige. De betrokken beroepsbeoefenaars in de gezondheidszorg (en begeleiders) zullen in deze situaties bovendien ook hun beroepsgeheim moeten bewaren tegenover de ouders van de bekwame minderjarige.

Bewaren medicatie

Het is niet toegelaten om een 'huisapothek' te organiseren door een aantal geneesmiddelen beschikbaar te stellen. Dit is voorbehouden aan apothekers.¹² Enkel het bewaren op naam van voorgeschreven of bestemde medicatie is toegelaten. De jongere die geleerd heeft zelf medicatie toe te passen, kan deze ook zelf bewaren. Dit hangt af van de inschatting van de medicus, er bestaat geen regelgeving over vanaf welke leeftijd jongeren zelf medicatie mogen bijhouden.

Extra informatie

1. Jeugdrecht.be artikels:

- [Verpleegster in de buurt? Medische zorgen toedienen aan minderjarigen door hulpverleners](#)
- [Kan en vooral, mag ik u helpen? Verpleegkundige handelingen en de bekwame helper](#)
- [Onbekwaamheid minderjarige patiënten](#)

2. [Tzitemzo: mag ik zelf beslissen of ik medicijnen neem](#)

3. www.bekwamehelper.be

4. [Wetgeving 'Bekwame helper' en 'Activiteiten van het dagelijks leven'](#)

5. [Omgaan met vrijheidsbeperkende maatregelen](#)

¹² Zie artikel 5/1,1° en artikel 6 Wet Uitoefening Gezondheidszorgberoepen over de 'terhandstelling' van geneesmiddelen, die voorbehouden is aan apothekers met een beperkt aantal uitzonderingen.

Colofon

Auteurs: Min Berghmans en Elodie Decorte, juridisch medewerkers,
SAM steunpunt Mens en Samenleving

Lay-out: VAD

Foto: Pexels

V.u.: H. Peuskens, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel

© 2025

VAD, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel

T 02 423 03 33 | vad@vad.be | www.vad.be

Ondernemingsnummer: 0424.327.587 | RPR Brussel

